

Az Országház építésének eljárási szabályzata ^[1]

„az 1884. évi XIX. tc. által jóváhagyott terv szerint emelendő állandó országház építésének intézésére célszerűnek találtam, hogy tanácsadó közegül egy építészeti tanács, végrehajtó közegül pedig egy szűkebb körű végrehajtó bizottság alakíttassék, mely közegeknek szervezete, teendője és hatásköre a % alatt idemlékelt eljárási utasításban van meghatározva.”

Bevezető

Az országgyűlés az állandó országház építéséről szóló 1880. évi LVIII. törvénycikkben elrendelte, hogy a mindkét házat befogadó állandó országházat a főváros V. kerületében, a Tömő téren kell felépíteni. A kormány feladatul kapta, hogy annak pályázat útján, a vonatkozó költségvetéssel együtt elkészítendő tervét mielőbb nyújtsa be parlamenti jóváhagyásra. Ezt a törvényt 1880. december 14-én szentesítette az uralkodó, *I. Ferenc József*. Az építendő parlament kérdése ekkor már évtizedek óta húzódtott, ebben az időben a felsőház a Nemzeti Múzeumban, az alsóház az ideiglenesnek szánt Sándor utcai palotában ülésezett. Szükség volt egy alkalmasabb épületre, amely képes befogadni a két házat és méltón képviseli az egész magyar nemzetet.

Tisza Kálmán

1881-ben *Tisza Kálmán* miniszterelnök (1875-1890) Országos Bizottságot alakított, amely a kormány, a főváros és a szakértői testületek tagjaiból, valamint építészekből állt, és feladata a tervezői program megalkotása volt. A bizottság 1884-ig tizenhárom alkalommal ült össze, a pályázati program szövegezésével 1882. március 31-ére készült el és azt április 9-én több „hivatalos” hírlapban - Pester Lloyd, A Hon, Budapesti Közlöny, Építési Ipar, Ellenőr, A Magyar Mérnök és Építész-Egylet Közlönye, Egyetértés, Pesti Napló - megjelentették .

1883. április 22-én szavaztak a pályázatokról és kihirdették az eredményt: 20 szavazattal *Steindl Imre* Alkotmány I. című terveit jutalmazta első díjjal a bizottság. A tervek átdolgozását és az építés lebonyolítását már megbízásos úton kérték Steindltől, akitől 1884-ből, 1886-ból és 1888-ból is ismerünk tervvázlatokat.

Steindl Imre

Tisza Kálmán 1884-ben újabb törvényjavaslatot nyújtott be az építés végrehajtásával, és a tervek elfogadásával kapcsolatban, amelyet annak parlamenti elfogadása után 1884. május 22-én szentesített az uralkodó . A törvény jóváhagyta a kormány által bemutatott építési tervet és elrendelte, hogy az 1880. LVIII. törvénycikkben

meghatározott és a bemutatott terv szerint szabályozandó téren az állandó országházat építsék fel, a munkálatoknak még az évben meg kellett kezdődniük, és lehetőleg tíz év alatt az építkezést be kellett fejezni. A törvény végrehajtását a miniszterelnök kapta feladatul.

A munkálatok elvégzéséhez a miniszterelnök 2435/1884. ME-szám alatt „Eljárási szabályzat”-ot bocsátott ki, amely a kivitelezésért felelősök szervezeti rendjét, feladat- és hatáskörét állapította meg. Saját vezetése alatt tanácsadó testületként az Építési Tanács, testvéröccse, gr. Tisza Lajos elnökletével az építkezést közvetlenül irányító Végrehajtó Bizottság jött létre, ezek munkáját a Műszaki Királyi Ellenőrség, mint műszaki vezetőség segítette.

gr. Tisza Lajos

A miniszterelnök először a Végrehajtó Bizottság tagjait kérte fel 1884. augusztus 1-jén: „az 1884. évi XIX. tc. által jóváhagyott terv szerint emelendő állandó országház építésének intézésére célszerűnek találtam, hogy tanácsadó közegül egy építészeti tanács, végrehajtó közegül pedig egy szűkebb körű végrehajtó bizottság alakíttassék, mely közegeknek szervezete, teendője és hatásköre a % alatt idemellékelte eljárási utasításban van meghatározva. Az építészeti tanács ez idő szerint még nem alakítható; ellenben az építési munkálatoknak mielőbbi megindíthatása végett szükséges, hogy a végrehajtó bizottság minden további késedelem nélkül szerveztessék”. Az eljárás szabályzat fogalmazványát az ügyirati példány szerint gr. Tisza Lajos készítette, majd azt a 12., 14-15. paragrafusban kiegészítették az Operaház 1875-ben kiadott építési szabályzatának pontjaival (7-9. §). A fogalmazványon ceruzával az is szerepel, hogy 50 példányban litográfiai úton sokszorosítandó a szabályzat.

A korszak legnagyobb építkezésének lebonyolításához felállított szervezeti struktúrát rögzítő Eljárási szabályzatra több utalást is találhatunk az Állandó Országház Építési Végrehajtó Bizottság irataiban, de annak teljes - tisztázati - szövegét teljes terjedelmében nem ismertük. Az egyes testületek feladatait röviden ismertette az elkészült országház tiszteletére kiadott díszalbumban Ney Béla.

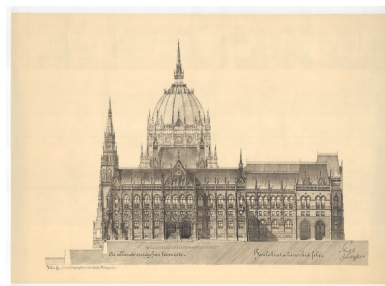
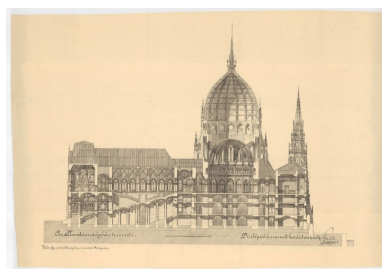
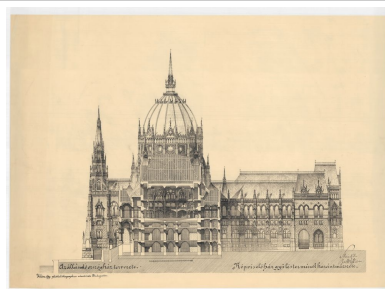
Az Eljárási szabályzat az építkezés folyamán változatlan formában, módosítás nélkül hatályban volt. Eddigi kutatásaink során sem az utasítás keletkezésekor (1884), sem 1906-ban, amikor a Képviselőház elnökének kérésére a miniszterelnök a Végrehajtó Bizottság alapításkori iratait kérte be, az ügyiratok nem tartalmazzák az utasítás végleges, tisztázati szövegét (utóbbi esetben a beküldött dokumentumokat továbbküldték a házelnöknek, de az ő iratanyagában nem maradt fenn). Fennmaradt viszont egy könyvnyomatos sokszorosított példány 1895-ből, amikor Bánffy Dezső miniszterelnök (1895-1899) az Építészeti Tanács tagjait kérte fel a testületi munkára, és tájékoztatásul a kinevezetteknek az utasítást is megküldte. Az ügyiratban megőrzött könyvnyomatos másolat volt jelen szövegközlés alapja.

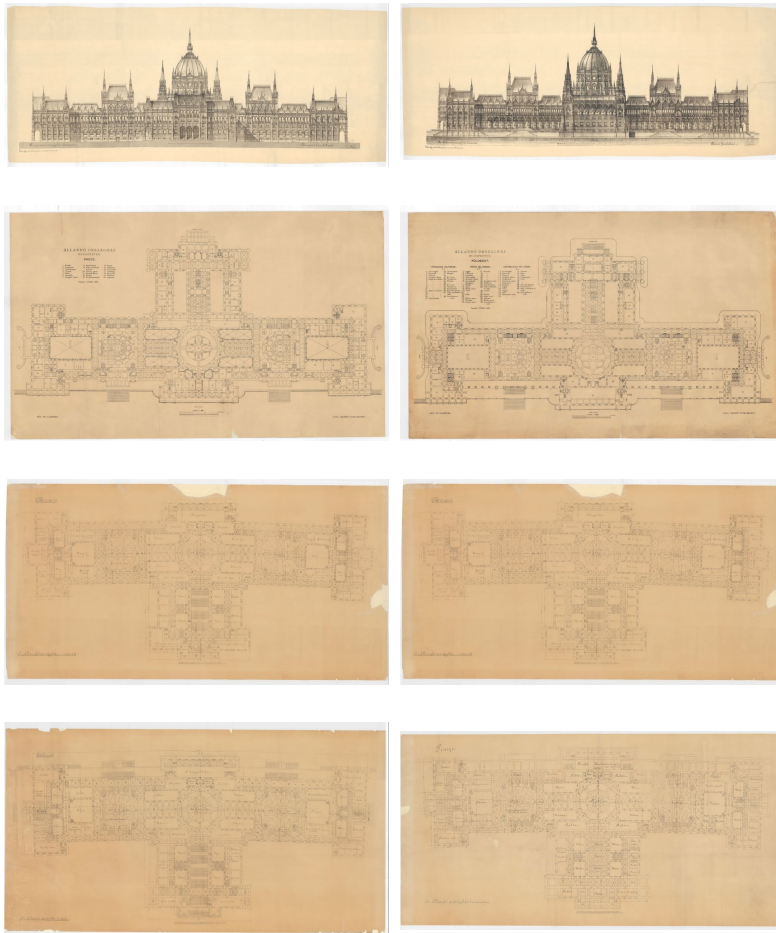
Az Országház története a hazai kutatók, és laikusok által is kedvelt és keresett téma. Az egyik legfontosabb forrás és kiindulópont lehet az Eljárási szabályzat, amelyet nehezen hozzáférhető volta miatt teljes szövegében adok közre. A szöveg átirását a mai helyesírás és központozás szempontjaira tekintettel, a korabeli szóhasználat megőrzésével végeztem.

*

Az országház tervrajzaihoz lásd még [Török Enikő A hét dokumentumában megjelent írását](#) [2]:

Tervrajzok

Források

2435/ 1884 M.E.

Eljárási szabályzat az állandó országház építésének vezetésével megbízott közegek számára

1. §

Ezen közegek a következők:

- 1.) az építészeti tanács,
- 2.) a végrehajtó bizottság,
- 3.) az építés műszaki vezetősége,
- 4.) a műszaki ellenőrzési személyzet.

-

I. Az építészeti tanács

2. §

Az építészeti tanács a következő tagokból áll:

- 1.) a miniszterelnökből mint elnökből,
- 2.) egy a miniszterelnök által kinevezett alelnökből,
- 3.) a Főrendiháznak elnökéből, háznyagából és a miniszterelnök által felkérendő 3-6 tagjából,
- 4.) a Képviselőháznak elnökéből, háznyagából és a miniszterelnök által felkérendő 3-6 tagjából,
- 5.) a Miniszterelnökség,
- 6.) a Közmunka és Közlekedési Minisztérium,
- 7.) a Fővárosi Közmunkák Tanácsának,
- 8.) a főváros törvényhatóságának,
- 9.) az építés- és mérnökegylet egy-egy képviselőjéből,
- 10.) az építés műszaki vezetőjéből és
- 11.) néhány, a miniszterelnök által kinevezendő építés szakértőből.

A 3. és 4. pontban említett tagok az országgyűlés berekesztése vagy feloszlása esetén is megtartják megbízásukat mindaddig, míg az új országgyűlés összejövetelével utódaik meg nem választatnak.

3. §

Az építészeti tanács feladata

A miniszterelnököt az állandó országház építéséről szóló törvény (1884. XIX. tc.) végrehajtásánál tanácsával támogatni, s ennél fogva megvitatni mindazon kérdéseket s azokról véleményt adni, melyeket a miniszterelnök eléje terjeszt.

Ilyen ügyek különösen:

- az általános költségelőirányzatnak megállapítása,
- az építés műszaki vezetőjével kötendő szerződés,
- az évenkénti munkaprogram és évi költségvetés megbírása,
- az előző évben teljesített munkák és történt kiadásokról szóló jelentés tudomásul vétele,
- lényeges tervi és költségvetési módosítások megvitatása.

Az építészeti tanács által megvitatott kérdések felett végérvényesen a miniszterelnök határoz.

II. A végrehajtó bizottság

4. §

A végrehajtó bizottság az építészeti tanács következő tagjaiból alakíttatik:

- 1.) az építészeti tanács alelnökéből, ki a végrehajtó bizottság elnöke;
- 2.) a Főrendiház háznagyából,
- 3.) a Képviselőház háznagyából,
- 4.) a Miniszterelnökség,
- 5.) a Közmunka- és Közlekedési Minisztérium,
- 6.) a Fővárosi Közmunkák Tanácsának,
- 7.) a főváros törvényhatóságának,
- 8.) az építész- és mérnökegyletnek egy-egy képviselőjéből;
- 9.) az építés műszaki vezetőjéből;
- 10.) egy a végrehajtó bizottság által választandó jogügyi tanácsosból, ki ezen választás alapján a végrehajtó bizottság rendes tagjává válik.

5. §

A végrehajtó bizottság intézi az építés fővezetését; ennél fogva teendői;

- a) műszaki vezetésével megbízandó építéssel kötendő szerződés tervezetének elkészítése;
- b) a művezető építész által bemutatandó általános költségelőirányzatnak - mely hivatva lesz a műszaki vezetőségnek irányadóul szolgálni - külön e célra meghívott szakértői segítyével, de a tervező építész kizárása mellett, tüzetes átvizsgálása s annak alapján való összeállítása.

Valamint a művezető építéssel kötendő szerződés, úgy az általános építési költségelőirányzat is jóváhagyás végett a miniszterelnökhöz terjesztendő fel.

- c) Minden évben legfeljebb szeptember hó közepéig elkészíti s a miniszterelnöknek jóváhagyás végett bemutatja a következő évben foganatosítandó munkálatok programját és a megfelelő költségelőirányzatot.

Ugyancsak minden évben március hó 31-éig összeállítja a múlt évre vonatkozó számadásokat, s azokat az építésnek a lefolyt évben történt előrehaladásáról szóló jelentéssel együtt a miniszterelnökhöz felterjeszti.

6. §

Saját hatáskörében intézkedik a végrehajtó bizottság:

- a) a részletrajzok, elméretetek, költségvetések megvizsgálásáról, amelyeket az esetben, ha azok a miniszterelnöki jóváhagyással ellátott tervekkel és főkölségvetéssel megegyeznek, véglegesen helyben is hagyja;
- b) határoz az iránt: vajon a szükségelt építési munkák, anyagok és egyéb szállítmányok általános árlejtés vagy korlátozott ajánlatok útján adandók-e ki? Úgyszintén intézkedik arra nézve is, ha kivételesen bizonyos nemű munkálatoknak saját kezelésben való végrehajtása célszerűbbnek mutatkoznék. Továbbá meghatározza a jótállási összegek mennyiségét, a jótállási idő tartamát vagy esetleg ezeknek szükségtelen voltát. Végre megbírája, hogy az árlejtési vagy ajánlati feltételek és az egységi árlajstromok megfelelők-e vagy sem.
- c) Jóváhagyja a vállalkozókkal kötött munka- és szállítási szerződéseket, ha azok a jóváhagyott fő költségelőirányzat kereten belül végrehajthatók; ellenkező esetben ezen szerződések jóváhagyás végett a miniszterelnökhöz terjesztendők fel.
- d) Azon esetben, ha a műszaki vezetőség és az ellenőrző közegek közt a megrendelt munkák és anyagok minősége vagy a megrendelés helyessége, vagy bármilyen hasonló körülmény iránt nézetkülönbségek támadnának, efelett ítél és határoz, s a kérdéses megrendelést, esetleg szállítást az elhatározásig beszünteti.
- e) Ha az építés folyamán a műszaki vezetőség a terven módosítást hozna javaslatba, és a tervezett változtatás csak csekélyebb mérvű, mely az előszámított költséget nem szaporítja, afelett a végrehajtó bizottság saját hatáskörében intézkedik; de minden lényeges és több kiadást okozó módosítási javaslat a miniszterelnöknek bemutatandó.
- f) Minden, a miniszterelnök által hozzá intézett kérdésben - azokat tüzetesen megvitatván - felvilágosítást és véleményt ad.
- g) A vállalkozók által benyújtott és az ellenőrző közegek által átvizsgált és folyóvá tett kereseti kimutatások és számlák fejében teendő fizetéseket elnöke útján az e célra kijelölt adóhivatalnál utalványozza; a végleges leszámolás iránt azonban a felülvizsgálati munkálat alapján a miniszterelnök intézkedik.

7. §

A végrehajtó bizottság üléseiben szótöbbséggel határoz.

Egyenlő számú szavazatok esetében az elnök szavazata kétszer számít.

Az elnöknek fenntartatik azon jog, hogy ha szótöbbséggel hozott valamely határozatra nézve aggályai volnának, azt végrehajtás előtt a miniszterelnökhöz fellebbeztesse.

8. §

A végrehajtó bizottság egyes esetekben tanácskozásaira a bizottsághoz nem tartozó szakértőket is meghívhat. Ezeknek szavazata azonban mindig csak tanácsadó és nem határozó.

9. §

A végrehajtó bizottság saját határozatait, megrendeléseit, jóváhagyásait rendszerint írásban adja ki.

Csekélyebb ügyek szóbeli rendelettel is elintézhettek, azonban ezen rendeletek is az építési naplóban felveendőek.

10. §

A végrehajtó bizottság üléseinek jegyzőkönyveit a jogügyi tanácsos vezeti; ő teljesíti egyszersmind a levelezéseket is, felügyel a szerződések kötésénél a jogügyi szempontokra és szerkeszti a miniszterelnökhöz intézendő felterjesztéseket.

A bizottság által kiadandó minden hivatalos ügydarab vagy utalvány az elnök által írandó alá és a hivatalos pecséttel látandó el.

A részletrajzokon is (amennyiben a jóváhagyott főtervtől el nem térnek) az elnök aláírása és a hivatalos pecsét igazolják a jóváhagyást.

III. Az építés műszaki vezetősége

11. §

Az építés műszaki vezetését a miniszterelnök által szerződésileg megbízott építész intézi, ki a vele kötendő egyezség értelmében a szükséges segédszemélyzetet maga választja meg és díjazza.

12. §

A műszaki vezetőség rendelkezik mindenben, mi az építés megkezdésére, előmozdítására és befejezésére szükséges, felügyel a munkák végrehajtására, és elsősorban felelős úgy az építmény szilárdsága és szépsége, mint a kikötött határidők és engedélyezett összegek tekintetében.

Ennek következtében különös teendői:

a) a szükséges részletrajzoknak a kellő időben elkészítése, valamint az ezekre vonatkozó előméretek és költségvetések és építési leírások szerkesztése, s általában mindannak összeállítása, ami szükséges arra, hogy egyrészt a végrehajtó bizottság az átvizsgálásnál, másrészt a vállalkozók az építésnél mindenben kellően tájékozva legyenek.

b) A munka- és anyagszállítmányok kiadásánál szükséges egyes árlajstromok és munkakiviteli meghatározások, segédműveletek előkészítése, a jóváhagyással ellátott tervezet és a megállapított s szerződésileg biztosított árak keretén belül minden megrendelés eszközölése, és felügyelet azoknak pontos teljesítése felett.

c) Ha az építés folyamában a tervtől eltérés vagy annak módosítása kívánatosnak mutatkoznék, akár méretek, szerkezet, művészi alakítás vagy anyagok választása tekintetében, akkor azonnal a végrehajtó bizottság a szükséges jóváhagyás iránt megkeresendő. Ha azonban valamely eltérés nagyon sürgősnek mutatkoznék, s ezáltal az épület szépsége, állandósága, célszerűsége és költsége változást nem szenvedne, akkor ezen eltérés saját felelősség mellett elrendelhető, de annak megtörténte, a végrehajtó bizottságnak azonnal bejelentendő.

d) A szállított anyagoknak minőségét és méreteit, úgyszintén azoknak mennyiségét, valamint a véghezvitt munkákat az ellenőrző közegek közreműködése mellett átvizsgálja.

e) Köteles az ellenőrző közegeknek mindazon segédeszközöket kiszolgáltatni, melyek a fölülvizsgálatra szükségesek.

Különösen tartozik tehát:

1.) a jóváhagyott és a jóváhagyási jellel ellátott tervek, költségvetések, előterjesztések s a többi mindenkor kívánatra betekintés és szükség esetén másolás céljából is kiadni.

2.) Minden megrendelés a hozzá tartozó segédokmányokkal együtt a vállalkozóknak való kiadás előtt az ellenőrnek aláírás végett átadandó, ezen ellenjegyzés azonban csak a pontos könyvvitel eszközölhetése céljából történvén, semmi esetre nem tagadható meg.

3.) A megrendeléseknél a vállalkozóknak sajátkezű aláírás végett kiadott és a megrendeléssel tökéletesen összhangzó ellenjegyek az aláírás megtörténte után az ellenőrző közegeknek átadandók, a szállítási idő betartásának ellenőrzése céljából.

f) Minden, a vállalkozók által beadott kereseti kimutatás a művezetőség által átvizsgálandó, úgy a felszámított munkák, szállítmányok és anyagok szerződésszerű minősége, mindazoknak mennyiségi tekintetben helyesen történt felszámítására nézve, és ha a kereseti kimutatás általa mindkét említett irányban megfelelőnek találhatik, ez a rávezetendő záradékban világosan kitüntetendő. Az ily záradékkal ellátott kereseti kimutatások a kiérdemelt összegről szóló utalvány kiállítása végett az ellenőrző közegeknek átadandók.

IV. A műszaki ellenőrzési személyzet

13. §

A műszaki ellenőrzési személyzet áll:

1.) egy főmérnökből,

2.) egy segédmérnökből,

3.) egy - vagy esetleg több - műszaki számításokban jártas számvevőségi hivatalnokból.

Ezen műszaki ellenőrzési személyzetet a minisztérium szakközegeiből a miniszterelnök rendeli ki.

14. §

A műszaki ellenőrzési személyzet főfeladata az építésre gazdasági szempontból felügyelni és a művezetőséggel egyetemesen örködni a vállalkozókkal kötött szerződések és egyezmények pontos teljesítése felett.

Különös teendői:

- 1.) a hivatalos és üzleti iktatókönyv és mutató vezetése, melybe minden beérkező ügyszerke és annak elintézése bevezetetik.
- 2.) Vezetése egy gyűjtőkönyvnek, melybe az építésre vonatkozó összes meghagyások és rendeletek beiktattatnak.
- 3.) Az építési napló vezetése, melyben az épületnek haladása és eredménye feljegyzendő.
- 4.) A művezetőség által kiadott megrendeléseket tartozik mennyiség és méretek tekintetében megvizsgálni, és „beiktatva” szónak hozzávetése mellett feljegyezni, valamint azokat az egyes munkák megrendelési könyvébe bevezetni, mely megrendelések végrehajtások és árak számára megfelelő rovatokkal van ellátva.

Ha valamely megrendelés sem a jóváhagyott tervezetben, sem a végrehajtó bizottságtól utólagosan nyert felhatalmazásban alapját nem leli, vagy a megrendelési ár az esetleg eltérően foglaltatik, tartozik az ellenőr e részbeni aggályait az építés vezetőivel közölni, és ha ezek folytán adott felvilágosítások teljesen meg nem nyugtatnák, tartozik az ügyet haladéktalanul a végrehajtó bizottság elé terjeszteni elhatározás végett.

- 5.) Tartozik minden anyag- és munkaátadásnál a méretek ellenőrzése mellett közreműködni.
- 6.) A vállalkozók által benyújtott és előlegesen az építés művezetősége által igazolt számlákat tartozik átvizsgálni, a kereseti összegeket helyesbíteni és az arról szóló bizonylatot kiállítani, az e részben vezetendő számlakönyvbe minden utalványozott és tételre kiszolgált részfizetést beiktatni és a kereseti kimutatásokat minden hozzátartozó segédokmányokkal együtt a végrehajtó bizottság elnökéhez folyóvá tétel végett felterjeszteni.
- 7.) Az ellenőrzési személyzet tartozik az építés színhelyén szükséges rendfenntartására hatni és minden észlelt rendtelenséget vagy visszasságot azonnal a művezetőséggel tudtára adni.

Köteles továbbá az építést vezető és az illető vállalkozók jelenlétében vizsgálatokat tartani, az anyagátvétési, felülvizsgálati és utalványozási ügyiratokat a végrehajtó bizottságnak előterjeszteni. Azon esetben, ha az ellenőr és a művezetőség közt nézetkülönbségek támadnának, ezek eldöntése a végrehajtó bizottságból kérendő ki.

- 8.) Minden ügyirat, megrendelés vagy bármely egyéb kiadvány csak kézbesítési könyv mellett adandó ki.

15. §

Minden itt fel nem sorolt teendőket illetőleg azon általános határozatok érvényesek, melyek az építések vezetése, ellenőrzése és felülvizsgálata tárgyában fenn állnak.

Címkék:

[Tisza Kálmán](#) ^[3]

[Ferenc József](#) ^[4]

[Országház](#) ^[5]

[Tisza Lajos](#) ^[6]

Kiadás: 16. évfolyam (2016) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/az_orszag haz_epitesenek_eljarasi_szabalyzata.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/az_orszag haz_epitesenek_eljarasi_szabalyzata.html

[2] http://mni.gov.hu/a_het_dokumentuma/az_allando_orszag haz_tervei.html

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tisza-kalman>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ferenc-jozsef>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/orszag haz>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tisza-lajos>